

Praktijkproef Afwegingskader Omgevingsvisie SDG's

Analytisch verslag 2^e sessie – 19 juni '19

Omgevingsvisie en de SDG's: op weg naar integrale afweging

In deze bijeenkomst werd met drie gemeenten aan de hand van concrete situaties/casussen doorgesproken over de onderstaande drie vragen, met als doel de contouren van een mogelijk afwegingskader weer een slag scherper te krijgen.

Wat zegt de casus over de reden waarom we een afwegingskader nodig hebben?

Een centraal onderwerp van gesprek was op basis waarvan in gemeenten in de praktijk beleidskeuzes worden gemaakt, of het nu gaat om de keuze voor enkele strategische beleidsdoelen/SDG's of om keuzes in het kader van ruimtelijke projecten.

De conclusie was dat besluiten in veel gevallen worden genomen op basis van gevoelde voorkeur in plaats van een onderbouwde afweging. Maar is zo'n keuze dan optimaal vanuit het perspectief van het (brede)welzijn van bewoners? Bij (bouw)projecten komt het geregeld voor dat richtlijnen uit de bestaande kaders 'verdwijnen' in het proces, als gevolg van tijdsdruk, financiële overwegingen, uiteenlopende belangen of doordat uitvoerders onvoldoende zijn meegenomen in de planfase. Een integrale toets of creatieve inzet op het bereiken van meerdere maatschappelijke doelen in samenhang wijkt dan toch weer voor een sectorale focus. Als voorbeeld diende een casus rond een beoogde brede gebiedsontwikkeling - woningbouw gekoppeld aan de energietransitie, ruimtelijke kwaliteit en klimaatadaptatie - waar in de praktijk de focus dreigt te versmallen tot zoveel mogelijk woningen. Uit de voorbeelden blijkt hoe belangrijk kennis, houding en gedrag en de inrichting van het bestuurlijke proces zijn bij de toepassing van een afwegingskader.

Juist met het oog op het bereiken van maatschappelijke meerwaarde zag de groep een duidelijke noodzaak voor een kader en bijbehorend proces dat gericht is op een integrale afweging, vanuit een langere termijnperspectief: 2030 of nog langer.

Aan welke criteria moet een afwegingskader voldoen om optimaal relevant te zijn (gezien vanuit deze casus)?

Voor het objectiveren en transparant maken van keuzes is het nodig alle relevante opgaven in beeld te krijgen. Daarbij is kennis vereist over de bestaande situatie en trends, een vorm van nulmeting. Veel bruikbare (voortgangs)indicatoren zijn al voorhanden; ook kan worden aangesloten bij bijvoorbeeld de SDG-trendmeting van CBS op nationaal niveau. Een kern-aspect van de VN-agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling is het streven naar een goede balans tussen economie, maatschappelijk welzijn en natuur/milieu. Kijk je naar de huidige situatie in Nederland voor de 17 doelen dan zie je dat ons land het economisch goed doet, maar vergeleken met andere (EU-)landen presteren we slecht op veel van de ecologische doelen. Willen we, zoals ook de Omgevingswet

beoogt, geen kosten afwentelen op mensen elders of later dan moet de feitelijke uitgangssituatie een rol spelen bij de wegingsfactor die je in de gemeente aan verschillende doelen toekent. Een goede en transparante analyse, ook van onderlinge relaties tussen de opgaven, is onmisbaar voor een juiste afweging. De Memorie van Toelichting doet ook de aanbeveling dat de omgevingsvisie begint met een inventarisatie van de huidige situatie.

Wil je weten hoe de (maatregelen behorend bij) verschillende doelen elkaar onderling beïnvloeden, en welk type interventies de meeste positieve impact hebben, dan moet je dit ook testen in de praktijk. Het vergt samenwerking tussen afdelingen en tussen verschillende partijen (“integraal werken 3.0”). Maar alles met alles verbinden is niet mogelijk. Waar keuzes moeten worden gemaakt, zo kwam in het gesprek steeds duidelijker naar voren, is van belang om juist daarop in te zetten waar we nu niet goed scoren volgens objectieve criteria. Een gemeente kan zich ook richten op doelen waar een comparatief voordeel bestaat (of: het “DNA”); dat moet dan niet ten koste gaan van andere opgaven. Het afwegingskader zou hiervoor een leidraad kunnen bieden.

Wat is de rol van de SDG's in het te ontwikkelen kader en welke ordening (relatie tussen SDG's en bestaande thema's in de leefomgeving) is daarbij handig?

De Omgevingswet is een instrument om maatschappelijke doelen te behalen, maar wordt het door gemeenten ook zo ingezet? De groep merkte op dat de Omgevingsvisie eigenlijk de vertaling naar de leefomgeving zou moeten zijn van een overkoepelende gemeentelijke beleidsvisie of strategie met langere-termijndoelen waar je het omgevingsbeleid aan kunt toetsen. Misschien kunnen de SDG's zélf dat overkoepelende kader zijn. Kenmerkend voor de SDG's is dat zij vragen om actieve ontwikkelingsdoelstellingen op weg naar 2030; ze zijn dus meer dan een passief toetsingskader. Dit activerende aspect kan betrekking hebben op zowel beschermen, behouden als ontwikkelen. Het kan bijvoorbeeld gaan om het actief beschermen van belangrijke natuur- of omgevingswaarden.

In dit verband is een beslissende vraag voor het te maken kader: stellen we de SDG's zelf voorop en koppelen we daaraan de hoofdthema's uit de leefomgeving (nationaal en lokaal), of redeneren we andersom? Kijkend naar de bestuurlijke realiteit merkten deelnemers op dat bestuurders worden 'afgerekend' op de eigen beleidsdoelen uit het college-akkoord en bestuursprogramma's, niet op de SDG's. Maar tegelijk is er een risico dat we met de huidige strategieën als vertrekpunt blijven hangen in wat we hebben, en niet de extra slag maken. De SDG's zijn een hulpmiddel om ons meer te richten op de toekomstige opgaven. Als je deze doelen als basis neemt zal de focus op bijvoorbeeld financieel rendement door verkoop of 'strategisch' gebruik van gronden minder dominant worden.

Er is voor het kader dan nog wel een concrete verdiepings- en vertaalslag nodig om de relatie tussen de SDG's en de doelen in de leefomgeving heel duidelijk te maken; dit geldt in het bijzonder voor de doelen in het sociale domein.

Ook is van belang dat het kader aangeeft hoe je kunt omgaan met gemeentelijke prioriteiten ten opzichte van het SDG-raamwerk als geheel, ofwel met 'maatwerk' versus een generiek kader. De aanpak van Smalingerland laat zien dat juist de verbinding tussen verschillende SDG's kan worden ingezet om de gekozen hoofddoelen van de gemeente te bereiken.